

Verslag inputavonden Herenboeren Heemstede 4 en 10 oktober 2023

Door: Hannah Hendrikk

Datum: 23-10-2023

Inleiding

Op 4 en 10 oktober 2023 vonden in de Molenwerfsschool in Heemstede inputavonden plaats. Deze avonden waren bedoeld om leden van Herenboeren Heemstede mee te laten denken over de richting die we opgaan met onze boerderij en keuzes die we kunnen maken voor 2024.

Op de eerste inputavond waren naast een aantal bestuursleden en boer Daniël 22 leden aanwezig. De gesprekken werden geleid door Bart de Visser, Saar Francken, Thomas Bervoets en Roos Winkel. Op de tweede inputavond waren naast een aantal bestuursleden 19 leden aanwezig. De gesprekken op deze avond werden geleid door Thomas Bervoets, Annemarie Tiggelman, Josephine Smits en Hannah Hendrikk.

Hoewel we nog lang niet uitgepraat zijn, hebben de avonden interessante inzichten opgeleverd. Zo is er duidelijk behoefte aan een gemeenschappelijke ruimte in de schuur die op verschillende manieren te gebruiken is. Ook is besproken hoe de inrichting van de schuur de voedselproductie kan ondersteunen. Deze input wordt meegenomen door de denktank die een vlekkenplan voor de schuur gaat opstellen. Verder is gesproken over een mogelijke tunnelkas. Hoewel men positief is over het vergroten van het productaanbod en andere voordelen van een tunnelkas, is het devies vooral: begin niet te groot. Dit wordt meegenomen in de scenario's waar in de ALV over gestemd gaat worden.

Wat betreft rundvee: er zijn verschillende redenen genoemd om hiermee te starten, maar men is het er over eens dat dit alleen onder bepaalde voorwaarden kan. Er leefden bovendien nog verschillende vragen. Ook dit onderwerp komt terug in de scenario's voor de ALV, met antwoord op de vragen. Aan de Meten is Weten tafel bleek vooral dat men overwegend positief was over het vergezicht. Indicatoren vond men over het algemeen nuttig, zo lang hier maar altijd naar wordt gekeken vanuit het hogere doel. Hier en daar kan nog wat aanscherping plaatsvinden, ook over het waarom.

Dank aan alle leden die hebben meegedacht en de gespreksleiders die de gesprekken hebben gefaciliteerd. De inzichten dienen als voeding voor het jaarplan van 2024.

Een paar opmerkingen bij onderstaand verslag:

- Hoewel de opkomst prima te noemen is (41 personen), gaat dit slechts om zo'n 20% van alle certificaathouders. We zijn dus voorzichtig met het trekken van algemene conclusies.
- De aanwezige leden waren vooral de leden die (zeer) actief zijn. Zij zullen over bepaalde onderwerpen (bijvoorbeeld inzet) een andere mening hebben dan leden die minder goed vertegenwoordigd waren.
- In onderstaand verslag staan opmerkingen die gemaakt zijn door aanwezige leden. Het betekent niet per se dat dit door de hele tafel gedragen werd. Het geeft wel een beeld van wat te sprake is gekomen aan tafel.

Tafel 1: Inrichting schuur

- *Hoe kunnen we onze schuur zo inrichten dat we die optimaal benutten?*
- *Welke wensen hebben we?*
- *Wat is nodig voor het werk van de teams en ploegen?*
- *Wat zijn must haves en nice to haves?*
- *Wat krijgt prioriteit?*

Verslag gespreksleider Roos

De papieren tekeningen met plannen voor de schuur zijn meegenomen. Dit helpt concreet te kijken. Er zijn bij beide groepen 2 belangrijke eerste wensen: een toilet en een multifunctionele ruimte. Hoe die er uit moet zien? Er zijn heel veel verschillende wensen:

- uitgifte
- vergadering
- presentaties
- keuken
- workshopplek
- natuurteam

Hoe richt je dat in? Hygiëne en makkelijk schoon te houden!

1e ronde

- Uitgifteruimte, nu te beperkt, loopt vast> beter doorstromingsproces. Logistiek beter, bredere gang? Plein?
- Open koffiehoeke bij plein> betrokkenheid
- Zij-uitgang kan helpend zijn, om stroom mensen en producten te stroomlijnen: met 'vieze' producten een andere ingang dan schone spullen/voeten kan een gedachte zijn.
- Wens natuurteam: een flinke en stevige tafel waar ze kunnen werken met een groepje. Ze nemen zelf spullen mee, dus geen kast nodig.
- Voor workshop compost maken (water)tank nodig, die schoon te maken is. (Grootte??)
- Potstal -> mestbak -> compostbak. Mogelijk bak achter de schuur te gebruiken?
- Is er stro nodig? Voor potstal? Hebben we wel een zolder daarvoor nodig. Veel gewicht.
- Vergaderruimte -> multifunctionele ruimte
- Keukenblok, met welk doel; daarop aan te passen
- Grijs water circuleren; regenwater gebruiken om gewassen af te spoelen bijv.
- Goed om bij andere HB te kijken naar indeling voor inspiratie.
- Machines naar buiten onder overkapping

2e ronde

- Het kruidenteam wil workshops kunnen geven in keuken; hygiëne belangrijk
- Wellicht een stuk zolder om te drogen?
- Runderen afgescheiden met een muur in de schuur; ook voor hygiëne en insecten. Ook tegen tocht
- Boer moet kunnen overnachten als we biggetjes krijgen -> wc/douche
- Sociale ruimte -> workshop / koffie

- Aanrecht, wastafel, die makkelijk schoon te maken zijn
- Boeken over boeren-/aanverwante onderwerpen?
- Kapstokken / laarzenrekken
- Vocht vrij?
- Ruimer voor uitgifte, ook steekarren moeten er bij kunnen, anders teveel sjouwen
- ! jaarlijks schuur op- en uitruimen. Mensen nemen allerhande spullen mee en groeit anders dicht. Misschien in najaar, eind seizoen, vlak voor oogstfeest, zodat iedereen nog meehelpt. OF juist voorjaar?

Verslag gespreksleider Annemarie

Wat betreft de schuur komt er een aantal punten naar voren.

- De schuur vormt een onderdeel van de beleving.
- Het geeft een gevoel van vrijheid.
- Het voldoet aan het fantasiebeeld van een boerderij; een grote schuur met een gangpad waar de tractor doorheen kan rijden.
- Een ruimte waar dieren kunnen staan en tegelijk mensen kunnen werken.
- Een boerderij mag een sobere en eenvoudige uitstraling hebben. Dat betekent tegelijk hoe minder gebruik van materialen hoe minder uitstoot.

Iedereen is het erover eens dat de voedselproductiviteit primair het belangrijkste is.

De vraag of vee daarin een rol gaat spelen is afhankelijk van de keuze die tijdens de ALV genomen gaat worden.

Tijdens beide rondes werd het bespreken van dit onderwerp duidelijk gebaseerd op de 3 pijlers waar het concept van onze boerderij op rust.

Er leeft een duidelijke wens om te streven naar evenwicht tussen de onderdelen:

Groenten / Community / Vee / Financiën / Circulariteit

- Prioriteit ligt bij de groente en fruit wat we willen verbouwen, uitgeven of verwerken.
- Dit zou in evenwicht moeten zijn met werken aan onze community; dat leidt tot betrokkenheid
- Voor de circulariteit en de beleving is de aanwezigheid van vee belangrijk.
- Wanneer het evenwicht tussen bovenstaande onderdelen niet in balans is heeft dat ook financiële gevolgen. Vb. claims voor ruimte. Wanneer de sociale nevenactiviteiten te belangrijk en daar teveel ruimte voor wordt gereserveerd, is er minder ruimte beschikbaar voor het vee; gevolgen voor het landgebruik, kosten voor hooien enz.

Inrichting van de schuur zo optimaal mogelijk.

- Bestaande functionaliteiten behouden zoals de mestplaat en gierkelder.
- Zoveel mogelijk gebruik maken van bestaande muren en vaste aansluitpunten met oog op kosten, gebruik wat je gebruiken kan en niet volledig de bestaande basis verwijderen of vervangen.
- De hoogte van de schuur geeft mogelijkheden om hier een etage in aan te brengen, tegelijk rekening houden met het feit dat dezelfde hoge ruimte praktisch wenselijk kan zijn voor lucht, gassen en ivm geluidsoverlast. De vraag hierbij is: Waar willen we de zolder voor

gebruiken gezien de draagkracht die het moet hebben. Er spelen andere eisen als je het als droogzolder gebruikt voor kruiden dan voor grote balen hooi voor het vee.

Tafel 2: Keuze voor tunnelkas

- *Welke afwegingen zijn belangrijk voor het besluit of we starten met een tunnelkas op de boerderij?*
- *Wat zijn de opties?*
- *Wat zijn de voor- en nadelen?*
- *Onder welke voorwaarden is het mogelijk?*

Verslag gespreksleider Saar

- Voordelen: verrijking aanbod door meer variëteit aan groenten, langer groeiseizoen, niet weersafhankelijk, altijd droog aan het werk, mogelijkheid om 's avonds bij elektrisch licht te werken, overzichtelijk onderdeel voor een ploeg om zoveel mogelijk zelf te runnen,
- Hoeveel leden willen zich hier voor inzetten? Gelijk commitment vragen op de ALV zelf: eerst handen omhoog om 20 mensen te vinden die zich committeren aan wekelijks 2 uur inzet!
- Hoeveel inzet vraagt het van de boeren? Wat voor gevolgen heeft dat voor hun inzet voor de rest van de boerderij?
- Wat zijn de kosten en kunnen we dat uitgeven, gezien andere uitgaven?
- Hoeveel kan zo'n kas opleveren aan extra opbrengst? In de seizoensverlenging en in de zomerteelt?
- Belangrijk om de vragen rond rundvee, kassen en schuur in samenhang te bekijken, want het vraagt allemaal extra inzet van de boeren, extra inzet van de leden, extra geld. Alleen in samenhang kunnen we goede beslissingen maken.
- Begin klein, bijvoorbeeld met een kas van 400m² waarin we het eerste jaar alleen het seizoen verlengen, dus eerder kunnen beginnen met de teelt en langer doorgaan. Pas bij genoeg animo voor het kassenteam kun je dan gaan denken aan de warmteminnende zomerteelt van bijvoorbeeld tomaten, paprika's, pepers en komkommers.
- Je kunt ook met de helft van de kas beginnen en de andere helft gebruiken om groenbemesters zoals klaver op te verbouwen om de grond te verbeteren. Sowieso nadenken over vruchtwisseling en bodemverbetering in de kas, hoe wil je dat doen?
- Let op het wekken van verwachtingen: als je met een kas begint voor het verlengen van de seizoenen, moet je heel duidelijk maken dat mensen dus niet gelijk tomaten kunnen verwachten.
- Idee: teelt in bakken als de grond te nat blijft?
- Animo om in de kassenploeg te gaan: leuk om meer te leren over het telen, de overzichtelijkheid van een kas is aantrekkelijk, weten wat je kunt doen en weten wie er in je groepje zit werkt motiverend (voorbeeld kruidentuin).

Verslag gespreksleider Thomas

Gebruik tunnelkas

- Aanbod van groenten kan verlengd worden door de tunnelkas
- Minder weersafhankelijk teelt
- Zelf kweken van zaaigoed in lijn met duurzaamheids- en circulariteitsprincipe.

- Vergroten aanbod groente met name dan de zomerteelt (paprika, tomaat, aubergine etc.)

Iedereen is voorstander van bovenstaand en zou dit graag hebben indien mogelijk afhankelijk van de afwegingen die gemaakt moeten worden.

Afwegingen die meegenomen moeten worden

- Benodigde arbeid. Afhankelijk van inzet van de kas.
 - o Alleen seizoensverlenging vs ook zomerteelt.
 - o Onderzoeken of mogelijk op tafels geteeld kan worden waardoor andere groep leden inzet kan verrichten die nu door fysieke klachten niet op het land kunnen werken
 - o Bij seizoensverlenging wellicht beperkte kannibalisme van andere werkzaamheden omdat het dan laagseizoen is buiten op het land
 - o Met verlichting ook in de avond werk mogelijk voor mensen die niet overdag kunnen. Is hier een vergunning voor nodig?
- Past het in de begroting
- Past het in de andere initiatieven qua budget en timing. Doen de boerderij niet te veel tegelijkertijd.
- Plek waar de kas van de vergunning mag wordt nu gebruikt als schaduwplek voor vee. Beperkte andere schaduw aanwezig op dit moment.
- Hoe zit het met de (storm) verzekering van de kas

De consensus vanuit de gesprekken was dat er graag een test gedaan zou worden en dan rustig beginnen dus niet te groot en niet te ambitieus passend binnen de andere initiatieven.

Tafel 3: Keuze voor rundvee

- *Welke afwegingen zijn belangrijk voor het besluit of we starten met runderen op de boerderij?*
- *Wat zijn de voor- en nadelen?*
- *Hoe denken we over aantallen, CO2 compensatie en dierenwelzijn?*
- *Onder welke voorwaarden is het mogelijk?*

Verslag gespreksleider Bart

Factoren om rekening mee te houden

- Is de grond niet te nat? Kunnen de koeien jaarrond buiten staan? -> Anders extra faciliteiten nodig
- Kunnen we schaduwplekken creëren? (dierenwelzijn)
- Wat zijn de kosten? (aanschaf, inzet boer, faciliteiten, extra voer...)
- Welk ras en waarom?
- Uitgifte spreiden, niet teveel tegelijk. Maar daarnaast de koeling niet te lang moeten gebruiken (stroom)

Vragen

- Hoe doen andere Herenboerderijen het?
- Extra info blauwtong bij runderen nodig
- Gaan we antibiotica toedienen?

- Wat zijn de voordelen van runderen tov andere dieren? Beter mest? Beter vlees? Weegt dit op tegen de veel hogere methaanuitstoot?

Aantal

- Behoeft aan concrete, gevalideerde data mbt uitstoot. Deelnemers kunnen geen gefundeerde uitspraak doen over aantallen.
- "Begin klein, doe ervaring op"
- Moet er extra voer verbouwd worden? (niet gewenst) Of levert bij 1 koe/hectare de grond genoeg voedsel
- Geen voer van buiten de boerderij
- Uitstoot moet gecompenseerd kunnen worden
- Geen mestoverschot
- Afhankelijk van hoeveelheid werk
- Groepsdieren (dierenwelzijn)
- Hoeveel animo is er voor het vlees?

Waarom wél rundvee?

- Liever van de boerderij dan uit de winkel
- Veel grasland, zonde om geen rundvee te houden
- Mest
- Beleving

Verslag gespreksleider Joséphine

Afwegingen

- Dierenwelzijn garanderen (natuurlijk gedrag kunnen laten zien, schaduwplekken)
- Beleving belangrijk
- Kruidenrijk grasland is toevoeging; het grasland wordt zo goed en nuttig gebruikt
- Mest is nodig binnen circulaire bedrijfsvoering

Vragen

- Stalperiode van +- 6 maanden (met potstal is dierenwelzijn goed) is nodig ivm draagkracht van de grond (te nat)
- Zelf ruwvoer winnen zou moeten
- Zelf krachtvoer (graanakker) verbouwen?
- Voldoende arbeid beschikbaar om dieren te verzorgen en monitoren
- Op boerderij woont niemand en dat is met al die dieren een onprettig idee

Aantal

- Een groep van 8 dieren van diverse leeftijden (familieverband)
- CO2 compensatie kost tijd en daarbij soepel omgaan met getallen, want het is een benadering

- Voldoende mest om circulair te kunnen werken ipv afstemmen op vleesbehoefte

Voorwaarden om rundvee te houden

- Vleeseters betalen hiervoor
- Er is voldoende arbeid beschikbaar

Tafel 4: Meten is weten

Om onze meerjarendoelen meetbaar te maken hebben we indicatoren opgesteld, 2 per Herenboerenpijler.

- *Geven deze voldoende houvast om de komende jaren keuzes te maken?*
- *Wat mist er nog?*
- *Wat moet er nog bij?*
- *Hoe kunnen we het meten beter en/of makkelijker maken?*

Verslag gespreksleider Thomas

Iedereen was zeer te spreken over het vergezicht. Detailvragen wat natuurgedreven dan precies inhoudt. Gesloten kringloop kan niet want er gaan spullen uit (naar de leden) en klimaat positief moest ook nog verduidelijkt worden. Omdat de mensen aan tafel hier zo veel over weten verwachten ze waarschijnlijk meer details dan het gemiddelde lid (of de penningmeester).

Indicatoren zijn een goede toevoeging:

- Kijken hoe de boerderij vooruit gaat
- Bijsturen van beslissingen. De indicatoren moeten ook meegenomen worden in toekomstige beslissingen
- Resultaat laten zien aan:
 - o Leden
 - o Politiek
 - o Subsidie verstrekkers
- Afstemmen met andere boerderijen of/hoe ze dit monitoren. Handig als zelfde methodes worden gebruikt zodat we kunnen leren van boerderijen die het wellicht beter doen.

Natuurgedreven

- Goede indicatoren
- Wie gaat dit meten? Wellicht leuk voor een vakgroep (Wageningen?)
- Metingen zouden meer in detail moeten gebeuren

Sociaal verbonden

- Goed om te kijken of er eerlijk gewerkt wordt, want was heikel punt. Slechts 1 keer wat doen in een jaar is te weinig. Raakt aan het feit/de perceptie dat een kleine groep veel doet en veel mensen weinig tot niets. Veel frustratie hierover. Wellicht meenemen in de ALV.
- Hoe meten omdat het inzetrooster niet altijd wordt gebruikt? Wellicht benadrukken dat er echt ingevuld moet worden.
- Kwantitatief onderzoek naar mensen die niet/weinig doen (Marian wilde meedenken)

- Vervolgens als we meten, hoe vergroten we de betrokkenheid? En zijn er consequenties als je niet betrokken bent

Financieel gedragen:

- Moeten we vergelijken met externe of alleen volume en diversiteit van aanbod meten?
- Wellicht ook vergelijken met andere initiatieven (moeilijk want ieder initiatief is anders en sommigen gaan failliet).
- Niet altijd eerlijke vergelijking want bij HBH wordt arbeid niet meegenomen, maar aan de andere kant ook niet het gevoel van bijdragen aan de community en het milieu.
- Wellicht voedingswaarde van de oogst meten
- Geen vragen over de jaarrekening.

Verslag gespreksleider Hannah

Goedgeschreven. Fijn om een uitgangspunt te hebben.

Duidelijker erin zetten waarom we dit willen doen. Dat dit een vraag is vanuit de boeren, omdat ze meer handvatten willen voor het maken van dagelijkse beslissingen.

Metten is belangrijk, maar gebruik het als monitor en niet als ambitie. Anders worden de indicatoren doelen op zich. Het gaat om het hogere doel. Als je het meeneemt als onderdeel van het jaarverslag is het prima. Wees ook niet te strak in de leer: zie het als experiment.

Algemeen:

- Dierenwelzijn komt niet terug. Maar aan tafel konden we ook geen concrete manier bedenken om dat goed te meten.
- Gaat het per indicator om een verwachting die we hebben of is het meer de hoop (ambitie versus monitor)?

Natuurgedreven:

- Bij klimaat staat nu dat we de CO2 uitstoot gaan meten. Dit is te beperkt. CO2e (CO2 equivalent – omreken methode impact broeikasgassen) aanhouden.

Sociaal en cultureel verbonden:

- Externe stuk mist bij de indicatoren. Is voor nu een keuze omdat we ons eerst willen richten op de interne community. Extern doen we wel wat dingen maar dat is vooral reactief en niet actief op dit moment. Toch overwegen extern mee te nemen en dan benoemen dat we hier de komende twee jaar niets mee doen.
- Tevredenheid: We zouden ook de Net Promotor Score kunnen gebruiken: zou je Herenboeren Heemstede aanraden aan iemand anders?
- Betrokkenheid: Duidt zich niet alleen met inzet. Draag je het een warm hart toe en spreek je er positief over tegen anderen? Dan ook betrokken. Uitvragen: voel je je betrokken?